

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته تاریخ (اسلام)

نقش امام علی (ع) در زمان خلفای سه گانه (۳۵-۱۱ ق)

توسط:

ابراهیم صفری

استاد راهنما:

دکتر محمد مهدی مرادی خلیج

شهریور ۱۳۸۸

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

به نام خدا

اظہار نامہ

اینجانب ابراہیم صفری (۸۵۰۶۷۶) دانشجوی کارشناسی ارشد رشته تاریخ، گرایش اسلام
دانشکده ادبیات و علوم انسانی اظہار میدارم کہ این پایان نامہ حاصل پژوهش خودم بودہ و
جایی کہ از منابع دیگران استفادہ کردہ ام نشانی دقیق و مشخصات کامل آن را نوشتہ ام
همچنین اظہار می نمایم کہ تحقیق و موضوع پایان نامہ تکراری نیست و تعہد می نمایم کہ
بدون مجوز دانشگاه دستاوردهای آن را منتشر ننمودہ و در اختیار غیر قرار ندهم. کلیہ حقوق
این اثر مطابق با آیین نامہ مالکیت فکری و معنوی متعلق بہ دانشگاه شیراز است.

نام و نام خانوادگی

ابراہیم صفری

تاریخ و امضاء

به نام خدا

نقش امام علی (ع) در زمان خلفای سه گانه (۳۵-۱۱ ق)

به وسیله:

ابراهیم صفری

پایان نامه

ارائه شده به تحصیلات تکمیلی دانشگاه به عنوان بخشی از فعالیت های لازم
برای اخذ درجه کارشناسی ارشد

در رشته:

تاریخ (گرایش تاریخ اسلام)

از دانشگاه شیراز

شیراز - ایران

ارزیابی شده توسط کمیته پایان نامه با درجه
دکتر محمد مهدی مرادی خلیج استادیار بخش تاریخ (استاد راهنما)
دکتر حسین پوراحمدی استادیار بخش تاریخ (استاد مشاور)
دکتر شکرالله خاکرند استادیار بخش تاریخ (استاد مشاور)

شهریور ۱۳۸۸

تقدیم

به تمامی رهجویان وادی حقیقت در طول تاریخ و پهنه جغرافیا که این طریق را
خالی از تعصب و جهت گیری می جویند.
و نیز نثار او که در راه حقیقت عاشقانه تلاش کرد و مظلومانه به شهادت رسید.

سپاسگزاری

ستایش خداوند بزرگ را که خلعت سیادت و سعادت بر انسان پوشانید و فرصت زندگی و تحصیل علم را به وی عطا فرمود. سپاس بیکران او را، که توفیق قدم گذاشتن در وادی علم و معرفت را به من ارزانی داشت. اکنون که در سایه لطف حق این پایان نامه به انجام رسید. با تمام وجود، از استاد فرهیخته و ارزشمندم دکتر محمد مهدی مرادی خلیج که در تمام مراحل این پژوهش، دلسوزانه و با دقت نظر و سعه صدر و نیز با راهنمایی های عالمانه و آگاهانه خویش بر من منت نهاد، سپاس بیکران و تشکر وافر را دارم، همچنین از همراهی و دلسوزی و راهنمایی های بی شائبه اساتید ارجمند مشاور جناب آقایان دکتر شکرالله خاکرند و دکتر حسین پور احمدی که با نظرات روشنگراییانه و ارائه طریق متعلم خود را در امر تحقیق همراهی نمودند، کمال تشکر و سپاسگزاری دارم.

از همسر همراه و فرزندان عزیزم که با سعه صدر از آغاز تا پایان این پژوهش تحمل و بردباری و همراهی نمودند سپاسگزاری می کنم و نیز از کلیه دوستان و همراهان که به نوعی مشوق و یار و مدکار بودند، کمال تشکر را دارم.

چکیده

نقش امام علی (ع) در دوره خلفای سه گانه (۱۱ تا ۳۵ قمری)

بوسیله

ابراهیم صفری

شناخت و تبیین جایگاه امام علی (ع) در عصر سه خلیفه و بررسی مواضع وی در این دوران ۲۵ ساله بعنوان یکی از موضوعات مهم پس از رحلت پیامبر اکرم (ص) است. اقدامات شتاب زده و حساب شده برخی از صحابه منجر به حاشیه‌نشینی مستحق‌ترین فرد جانشینی پیامبر (ص) گردید.

در این پایان نامه کوشش شده است تا با مراجعه به متون اولیه تاریخ اسلام به این حادثه پرداخته شود. و برای ریشه یابی این موضوع، فرهنگ جامعه عرب شبه جزیره و خاصه فرهنگ جاهلی مورد کاوش و بررسی قرار گرفته است. به نظر می‌رسد عصبیت قومی، افتخارات قبیلگی، نژاد پرستی و تکیه بر نسب بعنوان مهمترین شاخصهای فرهنگ عرب قبل از اسلام که با بعثت پیامبر (ص) به طور موقت خاموش شده بود. پس از رحلت بنیانگذار مکتب، مجدداً احیاء گردید. بنابراین مواضع علی (ع) در این دوره قابل توجه است. و بر این اساس مهمترین حوادث و رویدادهای عصر هر یک از خلفاء به ترتیب توالی تاریخی و مستند به متون متقدم تبیین و سپس با عنایت به داده‌های تاریخی، مواضع همگرایانه و یا واگرایانه علی (ع) با آنها مورد واکاوی و بررسی قرار گرفته است.

کلید واژه‌ها: خلفاء، واگرایی، همگرایی، جانشینی، امام علی (ع)، ابوبکر، عمر، عثمان

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
بخش اول: مباحث نظری.....	۱
فصل اول: کلیات.....	۱
۱-۱- مقدمه.....	۱
۲-۱- اهمیت و ضرورت تحقیق.....	۲
۳-۱- هدف تحقیق.....	۲
۴-۱- روش تحقیق.....	۳
۵-۱- سوالات تحقیق.....	۳
۶-۱- فرضیه های تحقیق.....	۳
۷-۱- معرفی منابع تحقیق.....	۴
۱-۷-۱- منابع اصلی.....	۴
۱-۱-۷-۱- قرآن.....	۴
۲-۱-۷-۱- نهج البلاغه.....	۴
۳-۱-۷-۱- شرح نهج البلاغه.....	۵
۲-۷-۱- منابع روایی.....	۶
۱-۲-۷-۱- الإحتجاج.....	۶
۲-۲-۷-۱- الإرشاد فی معرفة حجج الله علی العباد.....	۷
۳-۷-۱- منابع تاریخی.....	۸
۱-۳-۷-۱- سیره ابن هشام.....	۸

۱-۷-۳-۲- تاریخ طبری.....	۸
۱-۷-۳-۳- مغازی واقدی.....	۹
۱-۷-۳-۴- الفتوح.....	۱۰
۱-۷-۳-۵- الإمامه و السیاسه.....	۱۱
۱-۷-۳-۶- مروج الذهب.....	۱۱
۱-۷-۳-۷- التنبيه و الاشراف.....	۱۲
۱-۷-۳-۸- تاریخ یعقوبی.....	۱۳
۱-۷-۳-۹- الطبقات الكبرى.....	۱۴
۱-۷-۳-۱۰- الغارات.....	۱۵
۱-۷-۳-۱۱- الأخبار الطوال.....	۱۶
۱-۸- مطالعات پژوهشی.....	۱۶
فصل دوم: ۲- مبانی فرهنگ و فرهنگ جاهلی.....	
۱-۲- فرهنگ و مبانی آن.....	۱۹
۱-۱-۲- معنای لغوی فرهنگ.....	۱۹
۱-۲-۲- تعریف فرهنگ از نگاه صاحب نظران جامعه شناسی و مردم شناسی.....	۱۹
۱-۲-۳- خصوصیات فرهنگ.....	۲۰
۱-۲-۴- تقسیم بندی فرهنگ.....	۲۱
۱-۲-۵- عناصر و اجزاء فرهنگ.....	۲۱
۱-۲-۵-۱- ارزش ها.....	۲۱
۱-۲-۵-۲- باور ها.....	۲۲
۱-۲-۵-۳- هنجارها.....	۲۲
۱-۲-۵-۳-۱- شیوه های قومی.....	۲۳

۲۳ ۲-۳-۵-۱-۲- آداب و رسوم
۲۳ ۳-۳-۵-۱-۲- قوانین
۲۴ ۲-۲- مبانی فرهنگ جاهلی
۲۴ ۱-۲-۲- مفهوم جاهلیت
۲۴ ۲-۲-۲- مفهوم جاهلیت در قرآن و نهج البلاغه
۲۶ ۳-۲-۲- محیط و شرایط جغرافیایی و تاثیرات آن بر رفتار و فرهنگ دوره جاهلی
۲۷ ۱-۳-۲-۲- محیط اجتماعی
۲۷ ۲-۳-۲-۲- محیط جغرافیایی (طبیعی)
۲۹ ۳-۲- فرهنگ قبیلگی
۲۹ ۱-۳-۲- ساختار سیاسی قبیله
۳۰ ۱-۱-۳-۲- شرایط و ویژگیهای شیخ قبیله
۳۰ ۲-۱-۳-۲- وظایف و اختیارات شیوخ (امیر قبیله)
۳۰ ۳-۱-۳-۲- پیمانها و روابط در بین قبایل
۳۲ ۲-۳-۲- روابط و نظام اقتصادی
۳۳ ۳-۳-۲- نظام فرهنگی عصر جاهلی
۳۴ ۱-۳-۳-۲- نسب و نژاد پرستی
۳۴ ۲-۳-۳-۲- حمیت و عصبیت قومی
۳۶ ۳-۳-۳-۲- حسب و تفاخر
۳۷ ۴-۳-۳-۲- دلیری و شجاعت
۳۸ ۵-۳-۳-۲- سیادت و سروری
۳۹ فصل سوم: بعثت و جایگزینی فرهنگی
۳۹ ۱-۳- پدیده بعثت و جایگزینی فرهنگی
۴۰ ۲-۳- دگرگونی بنیادین در نظام سیاسی
۴۱ ۳-۳- اصلاح ساختار اقتصادی

۴۲	۴-۳- جایگزینی و الگو سازی در شیوه های فرهنگی
۴۲	۳-۴-۱- نسب و نژاد پرستی
۴۳	۳-۴-۲- حمیت و عصیّت قومی
۴۶	۳-۴-۳- شجاعت
۴۷	۳-۴-۴- تفاخر
۴۸	۳-۴-۵- حفظ سیادت و سروری
۴۹	فصل چهارم: پیشینه و سابقه‌ی جانشینان پیامبر(ص)
۴۹	۴- پیشینه و سابقه جانشینان پیامبر(ص) در زمان رسول خدا (ص)
۵۰	۴-۱- ارزیابی عملکرد جانشینان رسول خدا (ص) در دوره مکی
۵۰	۴-۱-۱- ابوبکر
۵۲	۴-۱-۲- عمر
۵۳	۴-۱-۳- عثمان
۵۴	۴-۱-۴- علی (ع)
۵۵	۴-۲- ارزیابی عملکرد جانشینان در دوره مدنی
۵۶	۴-۲-۱- جنگها و نبردها
۵۶	۴-۲-۱-۱- نبرد بدر
۶۱	۴-۲-۱-۲- احد و حوادث آن
۶۶	۴-۲-۱-۳- غزوه بنی نضیر
۶۷	۴-۲-۱-۴- جنگ خندق
۶۹	۴-۲-۱-۵- غزوه ذات السلاسل در وادی الرمل
۷۰	۴-۲-۱-۶- غزوه بنی مصطلق
۷۱	۴-۲-۱-۷- حوادث حدیبیه
۷۳	۴-۲-۱-۸- خیبر
۷۵	۴-۲-۱-۹- فتح مکه

عنوان

صفحه

۷۷ ۱۰-۱-۲-۴- حنین
۷۸ ۱۱-۱-۲-۴- غزوه تبوک و جهاد با مال
۷۹ ۱۲-۱-۲-۴- ماجرای سپاه اسامه
۸۰ ۲-۲-۴- مأموریت ها
۸۰ ۱-۲-۲-۴- سریه علی (ع) به فدک
۸۱ ۲-۲-۲-۴- سریه عمراین خطاب به ترابه
۸۱ ۳-۲-۲-۴- سریه ابوبکر به نجد
۸۱ ۴-۲-۲-۴- اولین اعزام علی (ع) به یمن
۸۲ ۵-۲-۲-۴- فرمان برائت در سال نهم
۸۲ ۶-۲-۲-۴- ماجرای سریه علی (ع) به یمن
۸۳ ۳-۲-۴- سایر وقایع
۸۳ ۱-۳-۲-۴- مباحله با اسقفهای نجران
۸۴ ۲-۳-۲-۴- حجه الوداع
۸۵ ۳-۳-۲-۴- خطبه رسول خدا در منی
۸۵ ۴-۳-۲-۴- در غدیر خم
۸۶ ۵-۳-۲-۴- سفارش پیامبر در بستر بیماری
۸۶ ۶-۳-۲-۴- آخرین نماز جماعت
۸۷ ۷-۳-۲-۴- حدیث دوات و قلم (ماجرای قلم و کتف)
۸۹ فصل پنجم: علی(ع) در عصر حکومت خلیفه اوّل
۸۹ ۱-۵- خلیفه اوّل
۸۹ ۱-۱-۵- سقیفه
۹۲ ۱-۱-۱-۵- اولین مواجهه و برخورد علی (ع) با نتیجه تصمیم گیری در سقیفه
۹۴ ۲-۱-۱-۵- چگونگی و زمان بیعت علی (ع) با خلیفه اوّل
۹۷ ۳-۱-۱-۵- اقدامات و تلاشهای علی (ع) در ارتباط با حقوق خود و تصمیم سقیفه

- ۹۸.....۱-۳-۱-۱-۵- تماس و درخواست کمک، از افراد مؤثر و چهره های سرشناس.....
- ۹۹.....۲-۳-۱-۱-۵- اجتماع معترضین و تشکیل گروه مخالف.....
- ۱۰۱.....۳-۳-۱-۱-۵- مناظره و احتجاجات علی(ع) و یارانش با خلیفه اول و همفکرانش.....
- ۱۰۱.....۱-۳-۳-۱-۱-۵- مناظره و گفتگو پس از جریان تحصن در خانه فاطمه (س).....
- ۱۰۱.....۲-۳-۳-۱-۱-۵- احتجاج علی (ع) با ابوبکر.....
- ۱۰۴.....۴-۳-۱-۱-۵- واکنش های علی (ع) در برابر خلیفه اول.....
- ۱۰۸.....۲-۱-۵- فدک.....
- ۱۱۰.....۱-۲-۱-۵- در خواست و مطالبات فاطمه زهرا (س) از خلیفه.....
- ۱۱۰.....۱-۱-۲-۱-۵- مستندات مطالبات فاطمه زهرا (ص).....
- ۱۱۳.....۲-۱-۲-۱-۵- خطبه زهرا (س).....
- ۱۱۴.....۳-۱-۲-۱-۵- گفتگوی حضرت زهرا (س) با حضرت علی (ع).....
- ۱۱۵.....۲-۲-۱-۵- ارزش و اهمیت سیاسی و اقتصادی فدک برای حکومت.....
- ۱۱۵.....۱-۲-۲-۱-۵- ارزش اقتصادی.....
- ۱۱۶.....۲-۲-۲-۱-۵- اهمیت سیاسی.....
- ۱۱۸.....۳-۲-۲-۱-۵- دلایل و مستندات خلیفه اول برای در دست نگه داشتن اموال.....
- ۱۱۸.....۳-۲-۱-۵- دیدگاه و موضع علی (ع) در رابطه با فدک.....
- ۱۱۸.....۱-۳-۲-۱-۵- نامه علی (ع) به ابوبکر در خصوص محرومیت از فدک.....
- ۱۱۹.....۲-۳-۲-۱-۵- دیدگاه علی (ع) درباره فدک در نامه به عثمان بن حنیف.....
- ۱۱۹.....۳-۳-۲-۱-۵- ذی القربی و رابطه آن با جانشینی پیامبر(ص).....
- ۱۲۰.....۴-۲-۱-۵- داوری و قضاوت در مورد مطالبات فاطمه زهرا (س) و ادعای خلیفه.....
- ۱۲۱.....۳-۱-۵- مرتدین.....
- ۱۲۲.....۱-۳-۱-۵- تقسیم بندی مرتدین.....
- ۱۲۳.....۲-۳-۱-۵- موضع علی (ع) در خصوص مرتدین.....
- ۱۲۳.....۱-۲-۳-۱-۵- تفاوت دیدگاه علی(ع) با خلیفه در خصوص مرتدین.....
- ۱۲۴.....۲-۲-۳-۱-۵- مشورت با خلیفه در زمینه جریان مرتدین.....
- ۱۲۴.....۳-۲-۳-۱-۵- ماجرای مرتدین یکی از دلایل بیعت.....

- ۴-۱-۵- مشاوره های نظامی، علمی، قضایی، نمونه هایی از همگرایی علی (ع) با خلیفه ۱۲۶
- ۱-۴-۱-۵- امور نظامی ۱۲۶
- ۲-۴-۱-۵- پاسخگویی به سئوالات علمی ۱۲۸
- ۳-۴-۱-۵- همکاری های قضایی ۱۲۹
- فصل ششم: علی (ع) در عصر حکومت خلیفه دوم ۱۳۰**
- ۱-۶- خلیفه دوم ۱۳۰
- ۱-۱-۶- علی (ع) و بیعت با خلیفه ۱۳۰
- ۲-۱-۶- فتوحات و مسایل نظامی ۱۳۱
- ۱-۲-۱-۶- استفاده از دیدگاههای کارشناسانه و مشورتی علی (ع) در فتوحات و تقسیم غنائم ۱۳۲
- ۱-۱-۲-۱-۶- نبرد جسر یا نبرد پُل ۱۳۲
- ۲-۱-۲-۱-۶- جنگ با رومیان ۱۳۳
- ۳-۱-۲-۱-۶- نبرد بیت المقدس ۱۳۴
- ۴-۱-۲-۱-۶- جنگ شوش ۱۳۴
- ۵-۱-۲-۱-۶- فتح نهاوند ۱۳۵
- ۶-۱-۲-۱-۶- فتح خراسان ۱۳۶
- ۷-۱-۲-۱-۶- دیدگاه علی (ع) در خصوص تقسیم غنائم ۱۳۷
- ۲-۲-۱-۶- حضور یاران علی (ع) در فتوحات ۱۳۸
- ۱-۲-۲-۱-۶- مالک اشتر نخعی ۱۳۸
- ۲-۲-۲-۱-۶- عمار یاسر ۱۳۸
- ۳-۲-۲-۱-۶- حذیفه ابن یمان ۱۳۹
- ۴-۲-۲-۱-۶- هاشم بن عتبہ مرقال ۱۳۹
- ۵-۲-۲-۱-۶- سلمان فارسی ۱۳۹
- ۶-۲-۲-۱-۶- حُجر بن عدی ۱۴۰
- ۷-۲-۲-۱-۶- زید بن صوحان ۱۴۰

۱۴۱-۳-۱-۶- امور مالی و اداری	۱۴۱
۱۴۱-۱-۳-۱-۶- تعیین مبدأ تاریخ	۱۴۱
۱۴۱-۲-۳-۱-۶- مشورت در تأسیس دیوان	۱۴۱
۱۴۳-۳-۳-۱-۶- امور مالی	۱۴۳
۱۴۳-۱-۳-۳-۱-۶- تعیین حقوق خلیفه	۱۴۳
۱۴۳-۲-۳-۳-۱-۶- مسئله جواهرات خانه کعبه	۱۴۳
۱۴۴-۳-۳-۳-۱-۶- جزیه غیر مسلمانان	۱۴۴
۱۴۴-۴-۳-۳-۱-۶- اختلاف نظر در برخورد با کارگزاران متخلف	۱۴۴
۱۴۵-۵-۳-۳-۱-۶- تعارض در خصوص سهم ذی القربی و خمس	۱۴۵
۱۴۵-۴-۳-۱-۶- همکاری و معاضدت علی (ع) و پیروانش در امور حکومتی	۱۴۵
۱۴۵-۱-۴-۳-۱-۶- همکاری و معاضدت علی (ع)	۱۴۵
۱۴۷-۲-۴-۳-۱-۶- حضور علی (ع) در مسند حکومت (همگرایی)	۱۴۷
۱۴۷-۴-۱-۶- قضاوت	۱۴۷
۱۵۰-۵-۱-۶- پاسخ به سئوالات علمی	۱۵۰
۱۵۰-۶-۱-۶- شورا و مسئله جانشینی عمر	۱۵۰
۱۵۰-۱-۶-۱-۶- شورا و موارد واگرایی:	۱۵۰
۱۵۲-۱-۱-۶-۱-۶- تدابیر سیاسی عمر	۱۵۲
۱۵۵-۲-۱-۶-۱-۶- احتجاجات و سخنان علی (ع) در شورا	۱۵۵
۱۵۶-۳-۱-۶-۱-۶- دیدگاه علی (ع) در مورد شورا در نهج البلاغه	۱۵۶
۱۵۶-۲-۶-۱-۶- شورا و عرصه همگرایی	۱۵۶
۱۵۷-۱-۲-۶-۱-۶- حضور در شورا برای حفظ وحدت	۱۵۷
۱۵۷-۲-۲-۶-۱-۶- آخرین فرصت برای اصلاح ساختار خلافت	۱۵۷
۱۵۸-۳-۲-۶-۱-۶- پذیرش نظر شورا دلیل همگرایی	۱۵۸

فصل هفتم: علی(ع) در عصر حکومت خلیفه سوم	۱۶۰
۱-۷- عثمان	۱۶۰
۱-۱-۷- شخصیت دو وجهی عثمان	۱۶۱
۱-۱-۷- چگونگی بیعت با عثمان	۱۶۲
۱-۱-۷- اقدامات عثمان	۱۶۳
۱-۱-۷- سیاستهای مالی و اقتصادی	۱۶۳
۱-۱-۷-۱-۳- تبدیل زمینهای فیئ و انفال به املاک خالصه	۱۶۴
۱-۱-۷-۱-۳-۲- دست اندازی در بیت المال	۱۶۴
۱-۱-۷-۱-۳-۳- بوجود آوردن چراگاه اختصاصی برای حیوانات خود و بنی امیه	۱۶۶
۱-۱-۷-۱-۳-۴- فدک را به عنوان تیول به مروان عطا کرد	۱۶۷
۱-۱-۷-۱-۳-۵- مهزور(زمین بازار مدینه)	۱۶۷
۱-۱-۷-۱-۳-۶- بخشش به عبدالله ابن سرح	۱۶۸
۱-۱-۷-۱-۳-۷- جواهرات سلطنتی خسرو پرویز	۱۶۸
۱-۱-۷-۱-۳-۸- پیدایش اشرافی گری و طبقه اجتماعی جدید	۱۶۸
۱-۱-۷-۱-۳-۱-۸- زبیربن عوام	۱۶۸
۱-۱-۷-۱-۳-۱-۸-۲- طلحه ابن عبدالله تیمی	۱۶۹
۱-۱-۷-۱-۳-۱-۸-۳- عبدالرحمن عوف	۱۶۹
۱-۱-۷-۱-۳-۱-۸-۴- سعدابن ابی وقاص	۱۶۹
۱-۱-۷-۱-۳-۱-۸-۵- زیدبن ثابت	۱۷۰
۱-۱-۷-۱-۳-۱-۹- دیدگاه علی (ع) در مورد اقدامات مالی خلیفه	۱۷۰
۱-۱-۷-۲-۳- انتصاب کارگزاران و والیان نامناسب	۱۷۱
۱-۱-۷-۱-۲-۳- ابقاء معاویه در شام	۱۷۲
۱-۱-۷-۲-۲-۳- ولیدبن عقبه در کوفه	۱۷۲

۱۷۳.....	۱-۷-۳-۲-۳- عبدالله عامر در بصره	۱۷۳
۱۷۴.....	۱-۷-۳-۲-۴- عبدالله ابن ابی سرح در مصر.....	۱۷۴
۱۷۵.....	۱-۷-۳-۲-۵- سعید بن عاص در کوفه	۱۷۵
۱۷۶.....	۱-۷-۳-۲-۶- حکم ابن عاص و فرزندانش.....	۱۷۶
۱۷۸.....	۱-۷-۳-۲-۷- موضع علی (ع) در مقابل انتصابات نابجا	۱۷۸
۱۷۹.....	۱-۷-۳-۳- شکل گیری بدعتها و ناهنجاریهای دینی در زمان عثمان.....	۱۷۹
۱۷۹.....	۱-۷-۳-۳-۱- اغماض خلیفه نسبت به قصاص پسر خلیفه.....	۱۷۹
۱۸۰.....	۱-۷-۳-۳-۲- تذکر به عثمان در خصوص بدعت در نماز منی.....	۱۸۰
۱۸۰.....	۱-۷-۳-۳-۳- نشستن در جای پیامبر (ص) بر منبر.....	۱۸۰
۱۸۰.....	۱-۷-۳-۳-۴- فرازهای از نهج البلاغه که بر این بدعتها اشاره دارد	۱۸۰
۱۸۱.....	۱-۷-۳-۳-۵- بدعتها و نارضایتی صحابه	۱۸۱
۱۸۲.....	۱-۷-۳-۴- برخورد ناروا با مخالفین مخصوصاً صحابه پیامبر(ص).....	۱۸۲
۱۸۲.....	۱-۷-۳-۴-۱- ابوذر	۱۸۲
۱۸۳.....	۱-۷-۳-۴-۲- عمار یاسر.....	۱۸۳
۱۸۵.....	۱-۷-۳-۴-۳- عبدالله ابن مسعود.....	۱۸۵
۱۸۶.....	۱-۷-۳-۴-۴- تبعید مالک اشتر و تعدادی از قراء مدینه	۱۸۶
۱۸۷.....	۱-۷-۴-۱- مواضع علی (ع) به طور خاص در جریان بحران.....	۱۸۷
۱۸۷.....	۱-۷-۴-۱- نقش واسطه ای و میانجی گرایانه	۱۸۷
۱۸۸.....	۱-۷-۴-۲- نقش مشاوره ای علی (ع).....	۱۸۸
۱۸۹.....	۱-۷-۴-۳- محاصره نهایی و نقش علی (ع) و فرزندانش.....	۱۸۹
۱۹۰.....	۱-۷-۴-۴- دفاع از عثمان	۱۹۰
۱۹۱.....	۱-۷-۴-۵- همکاری در دفن عثمان	۱۹۱
۱۹۱.....	۱-۷-۵-۱- برخورد و مواضع عثمان با علی (ع):.....	۱۹۱
۱۹۱.....	۱-۷-۵-۱- کینه ورزی.....	۱۹۱

۱۹۱ ۲-۵-۱-۷- آرزوی مرگ برای علی (ع)
۱۹۲ ۳-۵-۱-۷- دستور تبعید علی (ع) به یثرب
۱۹۲ ۴-۵-۱-۷- برخورد توهین آمیز به علی (ع)
۱۹۳ نتیجه‌گیری
۱۹۷ منابع و مآخذ

فصل اول

کلیات

۱-۴ - مقدمه:

تازه تأسیس بودن حکومت اسلامی و اقدامات ناسازگار با روح تعالیم بانی حکومت مذکور -پیامبر (ص)- از سوی برخی جانشینان سیاسی وی و مواضعی که دیگر پیروان پیامبر (ص) در برابر این عدول از مواضع ایفا نمودند، از جمله مباحث محوری دوران پس از رحلت رسول خدا(ص) است، و به تبع آن جستجوی موضع پیروان برتر آن پیشوا از اهمیت بیشتری برخوردار است. از این جهت مواضع و نقش امام علی (ع) به عنوان شخصیتی موثر و با نفوذ در سه دهه پس از رحلت پیامبر (ص) و همچنین جایگاه اعتقادی او در میان بخشی از مسلمین به منزله مقتدای ایمانی نیازمند بازشنایی است. با توجه به این منظر همگرایی و یا ناهمگرایی امام علی (ع) و خلفای سه گانه مورد تجزیه و تحلیل قرار می گیرد و دلایل و یا علل همسازگاری و یا ناهمسازگاری وی مستنداً مورد واکاوی خواهد بود. طبیعی است که در این واکاوی به نقش های مختلف فردی و اجتماعی آن حضرت از جمله نقش های مشاوره ای، قضایی، سیاسی، فرهنگی و تربیتی پرداخته خواهد شد.

پیامبر(ص) اسلام به عنوان اسوه حسنه والگوی بشریت، مهمترین شخصیت در شکل دهی عقیده، منش و رفتار جانشینان پس از خود می باشد. تفاوت دیدگاه جانشینان (ص) در نگاه به سیره از جمله مسائل محوری است که به عنوان همگرایی یا واگرایی مورد بررسی قرار میگیرد برداشت آنها از تعالیم حیات بخش اسلام که در قالب کلام و رفتار پیامبر(ع) نمود پیدا می کرد